

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI Dr. BOROS GYÖRGY.

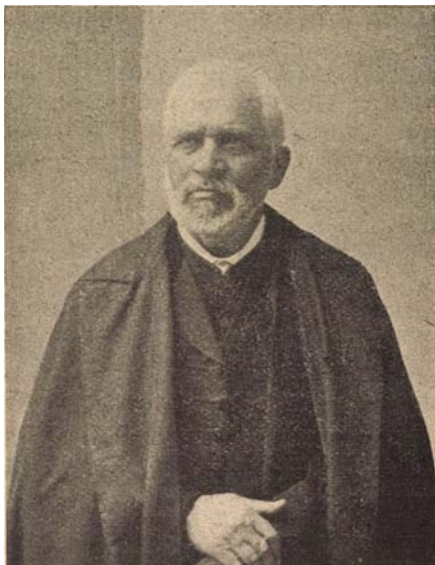
Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyletli tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. -- Hirdetések jutányos árban felvétetnek. -- Kéziratok nem adatnak vissza.

Egyed Ferencz.

»Az őszfő előtt állj fel, hajtsd meg magad és a vén ember arczát megbecsüljed«, ezt mondja a Szentkönyv. Egy ilyen munkás életben, tiszteletben, szeretetben megőregedett emberről, Egyed Ferencz unitárius lelkesről, vesz tájékozást a szives olvasó. Egyszerű életmódja, megnyerő szelid modora, tiszteletet parancsoló magatartása, mély tudományra valló cselekvési képessége példányképe lehet sokunknak. Mint családapa, mint szomszéd, mint pap, mint emberbarát, mint közügyek iránt igazán lelkesülő

áldozatkész jó hazafi, legelső volt mindekben.

Mint gyermek és ifju. a szenvedések iskolájában növekedvén fel, megedzett testtel és lélekkel kezdette munkás és eredménydús közpályáját Toroczkón.

Ezt megelőzőleg lássuk rövid családi származását és életrajzát: nagyatyja Derzsből származott. Itt az agyagfalvi székely ármális családból átköltözött Egyed családból telepedettek egyikének

öt fia és egy leánya közül az egyik szülött. A családból a harmadik pap. Első volt Egyed Ferencz h.-szentpéteri és jánosfalvi, később h. oklándi pap. A második Egyed Mózes amannak másodszülettte kááli és városfalvi pap. Ennek volt Egyed Ferencz másodszülettt fia.

Anyja Kövendi Nagy Zsófia, kitől az apja elvált. Elválás után a házastársak a gyermekek felett megosztóván, ő az apjának jutott, később mostoha kéz alá. Sokszor mondta, milyen sanyaru élete volt. Született 1837. október 7 én Káálban M.-Tordamegye. Mint elemi iskolai tanuló tanult Oklándon Lovács János és Várfalván Darkó Aron tanítók keze alatt.

Gymnaziumi oktatást Sz.-Kereszturon még az atyját is tanított Koronka Józseftől kapott 1847—1856-ig.

Ez évtől 1862-ig a kolozsvári főiskola növendéke volt, mint felső osztályos és papnövendék. 1862-ben lett toroczkai Rektor. Mint ilyen szolgált ott 1863-ban is. Tanított 156 fiut és 65 leányt külön iskolában. A fiukat 6, a leányokat 4 osztályban. Ezen felül vezetett a három gymnaziális osztályban akkor 22 székely fiut és odaváló közeli tanulókat. Tanítványai voltak Pap Sándor szentháromsági pap, Ambrus Gergely, Botár János posta és távirdatisztek.

Koronka Antal bemenvén a szebeni Landtagba, 1864-ben lett Toroczkón paphelyettes. Létrendbeli toroczkai működésének tanubizonyágai a maig is élő tanítványok jó emléke. Mert a toroczkói iskola régi híréhez méltó volt.

1865-ben lett Városfalvának rendes papja, azon év márcz. 25-én nyert papi oklevéllel. Itt szolgált 1870-ig. Szolgálatának fényes bizonyítékai az egyházközség anyagi és szellemi fejlődése. De legfényesebb bizonyítéka azon rokonszenv, amely nyilvánult onnani eljövetele alkalmakor, midőn hívei egész nagy serege a h.-szentpáli papi jószágra felkisérvé, sirva váltak meg tőle. Aki az előtt 5 évvel mint szegény fiatal ember, árva sorsban költözött oda, ekkor két virágzó gyülekezetje népe ölelő karjai között jogosan mondhatta Jákobbal: »egy pálczával kezemben mentem át a Jordánon és ime most két seregem van.«

1870-től 1904-ig, tehát 34 évig szolgált H.-Szentpálon.

Mély tudományával, nagy számító képességével, körültekintő előrelátásával, szeretettel párosult szigorú, de megnyerő modorával, mintaszerű magán- és közgazdálkodásával irányítója, szellemi fénye és vezére volt egyháza és községének. Harmincznég év alatt egy esetet sem tudok, hogy hívei vagy szolgatársai közt legkisebb kellemtelen surlódás valaha történt volna. Egyházközségének különbözősége a vagyoni ügyeit és emelkedését, kitartó erős akarattal

lelkén viselte és nem mulasztott el egy szerencsés kinálkozó alkalmat sem annak fejlesztésére és gyarapítására. Hanem beszéljenek a tények áldásdús működéséről és közhasznú munkálkodásáról,

1. A papilak még lakatlan volt, mikor Szentpálra jött. Alatta felépült. (4000 kor.) Papi csűr cserépfedél alá javítottatott. (600 k.) Községi iskola épült, melynek ő volt a mozgató lelke. (9600 k.) Mesteri csűr cserépfedél alá javítottatott (400 k.) Templom és torony javítottatott. (800 k.) Tornyot és orgonát villámütés miatt javítani kellett. (800 k.) Mesteri lak és tanterem épült. (7000 k.) Magtár épült. (400 k.) Czinterem épült. (200 k.) Harangozói ház és csűr épült. (600 k.) Szentpálra jöttekor az ekklinak csak 1000 kor. töke-pénze volt. Ma 6000 k.-án felül áll a különböző természetű növekedő tőkepénz 16 alapítványban.

Ezekén kívül kiterjedt figyelme a külső közmivelődési intézetekre is. Mert az erdélyi közmivelődési egylet, az udvarhely-megyei gazdasági egylet és az udvarhelymegyei általános tanítóegylet alapító tagja lett.

Az udvarhelyköri unitár. egyházkerület közgyűlése számtalanszor tisztelte meg bizalmával az ékesen szóló puritán embert. Így évekig volt törvényszéki ügyvéd, számszeletti és rendes bíró, e minőségben fegyelmi bíró, végül közügyigazgató és pénztárnok. Volt a Dávid Ferencz fiók-egyletnek elnöke huzamos ideig. Ezen vidéki fiók-egylet az ő indítványa folytán alakult meg az egyházkörben s tán a legelső volt a statusunkban. Könyvtárosa volt elejétől mind mostanáig. Az udvarhelyköri belső emberi gyámodának, mely főképp neki köszönheti létrejövetelét, megizmosodását és tisztességes fejlődését (ma 4000 koronát meghaladó alapja van) sok ideig pénztárnoka volt.

Egyed Ferencznek méltó élettársa volt pázatlan hű nője, a tevékeny, jó szivű, mintaszerű és fáradhatatlan, kitünő jó gazdaszony szül. Gábor Lidia, a volt Gábor Ferencz derzsi veterán tanító leánya. Egyed Ferencz a jó nőt a férfi koronájának, őrangyalának tartotta. Ez neki teljesen őrangyala volt. Az udvarhelyköri Dávid Ferencz egylet nőielnöke. Jótékonyság, ügybuzgóság és fáradtságot nem ismerő áldozatkészsége által tűnik ki. Egyházközségünkben és iskolánknál, szegény iskolás gyermekek segélyezésére, tankönyvekre, ezredéves alapok létrehozására készen állott, vezérszerepet vitt. Ez év folytán is szegény gyermekek felsegélyezésére, mint a szentpáli nőegylet elnöke 87 koronás alapítványt jelentett be, egy takarékkönyvben át is adva az állami isk. gondnokságának. Kilencz gyermekük született. Ebből nagy gonddal és költséggel jól nevelt fiók életben kettő van. A társadalomnak és hazának mint kiválóan használható tagok át vannak adva. Az

egyik Egyed Miklós erdőőr. A másik Egyed Balázs universalis Dr. köz-kórházi orvos. Ezen gyermekeinek gondos neveléséből az orosz-lánrészt Egyed Ferencznek kijutott, de az orosz-lánrészt meg is kapta.

Egyszerű, takarékos, de szigorú, jó számításos alapuló életmódja, tisztességes, mondhatni gazdag anyagi helyzethez juttatta az egykori, egy pálczával bíró szegény árvát és lábaiban elgyengült, de szellemi erejében még most is rendithetlen erős öreget.

H.-Szentpál, 1904. márczius.

Szabó Mózes, áll. ig. tanító.

Egyik kortársa, hű barátja érdekes sorai.

Egy költői szent buzdítás volt Egyed Ferencz lelkének szép ideálja vezető szelleme: »két jó van, mi felett a sorsnak nincs semmi hatalma: szorgalom és az erény; Földön az, s égben ez áld!» Ezek vezették életének pályafutása alatt. Ezek domborodtak ki szépen, vonzólag, nemesen végzett lelkészi pályáján. A példa-beszéd azt mondja: »a kezdet nehéz!» Neki nem volt nehéz. Már mint szerény, jó magaviseletű tanuló: vonzó, nyájas viselkedésével nagy mértékben magához édesítette a h. városfalvi egyházközség hallgatóságát pedig akkor csakis a szünidők alkalmával érintkezett velök. Most azonban egész életök összefűzve volt. Az ifju papot hallgatói tisztelettel vették körül. Édes gyönyörrel hallgatták tanulságos beszédeit a templomban a szószékről, jó tanácsait künn a szabadban, hol igen gyakran érintkeztek együtt. Különös gondott fordított egyházközsége javaira, melyeknek gyarapi ása volt törekvésének főgondja.

Városfalva derék hallgatósága azonban minden édes vonzó-dása minden nagy tisztelete mellett is kifogyott lelkészből.

H. Szentpáli pap: Sándor István meghalálózván, az egyházközség hallgatósága a már szép hirnévre emelkedett ifju lelkészt szemelte ki hogy az elhalt férfias magatartású, tiszta jellemű, jó pap helyét vele töltesse bé. A h.-szentpáli egyházközség meghívását elfogadván, a városfalvi lelkészből azonnal h.-szentpáli lelkész lett az előbbieket nagy szomorúságára, az utóbbiak nagy örömére.

Egyed Ferencz, amint megkezdte volt Városfalván, még talán fokozottabb erővel működött új hallgatói között. Életének legnagyobb részét lelki munkában töltvén el dolgozó szobájában, szorgalommal. Ezzel kelt, ezzel feküdt, hogy helyét megállhassa. Megis állotta emberül, több éveken át De a sok fárasztó lelki munka s talán dolgozó szobája hiányai is befolyással voltak idő előtti elgyengülésére s arra, hogy a kihülés fájdalmi lábát oly erősen elgyengítették. Balázs doktor fia, minden lehetőet elköve-

tett, hogy elgyengült lábai régi jó erejüket vissza nyerjék. Magához vitte a korházba s a híres orvosi szeretet, melyekről hirdetik, hogy oly sok idült betegséget gyógyítottak meg — ámbár sokat könnyített nehéz fájdalman — de ötlet helyreállítani nem bírta. A szöszékre nem birt fellépni s a szolgálatot félbe kellett hagynia. Nyugalomba kellett vonulni a toroczkói mesteri és tanítói hivatalt is beleszámítva, 30 és fél évé szolgálat után.

Testben elgyengült, de lélekben ép és erős. Mit azzal is bizonyított, hogy Miklós erdész fiára házassága alkalmából az egyház áldását, diszes művelt társaság jelenlétében az apa adta rá. Az összes yülekezet lelki gyönyörrel hallgattuk végig magas röptű beszédét, sok jó és hasznos tanácsát. Ha teste is olyan ép lenne, mint lelke, szolgálhatna holta napjáig.

Vass I tván.

A vallás egyetemes jellege.

»A vallás, bár őszinte alázat és ájtatos buzgóság nagyobb közösségben is nyilvánulhat, mégis inkább az egyes lélek boldogulását és üdvözülését veszi célba és azért a vallást a társadalmi és állami rend alapjául és nem céljául kell kitűznünk, mert egyetemes jellege, mint összekötő kapocs, az idők folyamán elhalványult.« (Molnár Viktor).

E sokat jelentő szavak csak a napokban hangzottak el az Uránia M. T. E. évi közgyűlésén, annak elnöki székéből. Nem lehet érdektelen, ha velük foglalkozunk.

Hiszen mindenki tudja, hogy Jézus maga, általános érvényű, testvérileg összekapcsoló, minden korlátoktól ment »egyetemes jellegű« világelvet kívánt meghonosítani az Isten országá, s az egy akol és egy pásztor fenséges eszméjével.

S ha elhalványult ez ideál — szükséges föltenni — miért, hogyan történhetett? Talán a fiak, örökösök kezébe a gondviselés szerű időkben letett drága kincs, azok tétovázó bátortalansága miatt kamatozatlanul maradt? Talán apróra töredezett a ker. szellem a kereszténység szerves alakjaiban, s mely egykor egységbe tudta ölelni a zsidót a pogánnyal, a görögöt a rómaival, ma bezárva felekezeti türelmetlenségbe, eredeti céljától eltávozott? Ugy van! . . . Ma a keresztényi egységesítő érzés eleven érhálózata a golgothai műnek átkát viseli, vagy egyáltalán nem, vagy csak igen halkan lüktet. A jézusi hitigazságok eget és földet túlélő s mindeneket meggyőző beszédje, mely 400 millió kereszténynek kellene szárnyakat adjon, hogy a határolt látkörön túl vigye — ma mintha veszített volna ideális lendületéből. A krisztusi gondolat, mely az állami és isteni hatalmat és ezek iránti tartozást,

s a valóságos két hazafiui kötelességet oly szépen kiegyenlítette, mint egy szívben a szülői és baráti szeretet érzelmi körét, ma ezer visszás indulatban merül el. Lábrakap egyre a gyilkos balítélet, hogy egy család gyermekei, a csecsemők, a játszadozók, az ifjak, a tapasztaltak, az öregek, az Isten nagy családjának, az emberiségnek különféle tagjai nem lehetnek, az Isten nevében sem lehetnek atyafiak, a ker. szeretetnek és hitnek általa. Szóval ma van ker. felekezetiiség, de nagyon ritkán van ker. szellem. Van kereszténység, de ritkán nyilatkozik meg a krisztusi vallás. Megvan az eszme, a közszeretet boldogító eszméje, de nincsen a vérünkben. Van tudat, hogy hiányzik e korból a Krisztusért való felbuzdulás zendülése. De nincsen óhaj, hogy a hit és törhetetlen meggyőződés egyenlőségének lehetetlensége mellett is egyesítesenek nagy célokra a ker. lelkek a szabadelvűség széles és üde lég által járt rónaságán! . . .

De nehogy hibáztassam e nyílt titkok merész kimondásáért, indokolom tettemet. Nem elfojtani, de kikiáltani szükségesek, sőt kívánatosak e jelenségek. Mert hiszen, mikor egyetemlegesen öntudatára ébredünk őszintén annak, hogy nincsen testvéri közérzés, sőt szilárdan állnak és épülnek még a kiváltságok várgyűrűi, hogy nincsen győzelme a haladó kereszténység szellemének, sőt naponként szaporodnak a tudatlanság és sötétség czimeres diadalai: akkor s csakis akkor fogunk igazán eszmélni is. . . Avagy mikor jött el a Szentlélek? Akkor, mikor az idők viharos járása miatt a hiv tanítványok lelke az elhagyottság, az árvaság siralmas állapotába magát legjobban belebúsulta.

Ma a megdöbbenés még nem következett be. Ma nem elég világos még a széttagoltság. Ma az érdek szférák nem törik még eléggé meg a kívánatos és boldogító közszellemet. Ma még nagyon kicsiny körben ismeretes a sokak helyzete, hogy a vallás fél az értelem bizonyításokon alapuló eredményeitől s hogy a kereszténység nem vezetője, hanem akadályja a haladásnak. Nem vesszük észre, hogy míg a szép és igaz kultusza, a művészet és tudomány, mint *alkotókik egyéniségének kifejezői — tartanak számot a rokon egyéni érzület visszhangjára s ezáltal és így válhatnak az egész népet lelkesítő szózatá:* — addig a vallás, mint a legfőbb jó kultusza, ezeknek nagy területen éppen az ellenkezőjét cselekszi. A kereszténység többé nem a maga alkotója, *egyéniiségének kifejezője*. Ennek ma nem ember a szerzője. Emberi sajátságai isteni mindenhatóságból valók! A hívők többsége azt mondja neki (Jézusnak): neked nincsenek többé tisztán emberi vonásaid, melyek számíthatnának *az egyéni érzület visszhangjára*; a te életed nem tanítás, csak dicsőség, melyet hódolat illet; téged nem annyira követni, mint bámulni óhajtunk; tanaid nem kultiválni vagyunk hivatva,

hanem arra, hogy csodaszereknek tartsuk, az üdv feltételeinek, melyeket Isten szabott s »Isten« meg is tudott valósítani, de rajta kívül, az ő tökélye nélkül más hiába akar átélni! . . .

S nekem ugy tetszik, éppen ezekben fekszik az ok, hogy nincsen a vallásnak egyetemes jellege.

De haladjon a világ e vallási irányban s legyen igaz, hogy elhalványodott a vallásnak egyetemes jellege: mi ne adjuk föl vallásunk egyetemlegességre jutásának, a jövő unitarismusának reményét. A Szentlélek elleni bűnök rakásra halmozása, a keresztényi tisztelet és testvéri adó fizetetlen hagyása, a felekezeti kizárólagosság és hatalmaskodás csak utolsó vonaglása annak, a minek el kell *pusztulni a nagyvilág majd tisztuló színeről!*

Böloni Vilmos

sepsi-köröspataki lelkész.

Külföld.

Oxfordi levél.

Mélyen tisztelt Szerkesztő úr!

Hogyan dolgozik az oxfordi diák? Egy része sehogy; a másik értelmesen, de kényelmesen.

Az angol, a mennyire csak teheti, sehol és soha meg nem tagadja azt a nemzeti sajátosságát, mit — némelyek tréfás grammatizálása szerint — az jellemez, hogy az első személy névmását nagy betűvel írja. — Ez a sajátosság a diák életben úgy mutatkozik, hogy az angol diák többet költ és kevesebbet dolgozik, mint akármelyik más; meg abban, hogy a henylők hányada itt nagyobb, mint bárhol. A költekezésének és henylésének is meg van a maga erénye: az urasan éléssel segít Albion iparán s a vagyon elosztáson; a henyléssel megkiméli az agyát s az életerejét. S ki tudja vajjon ez utóbbival nem tettek-e sokan nagyobb szolgálatot maguknak, nemzetüknek s édes mindnyájunknak, mint napról-napra szédültig való büflázsással. Darwin egész oxfordi diákoskodása alatt mindent látott, csak tantermet nem; mindent csinált, csak könyveket nem bolygatott. Én könnyen fölteszem róla, hogy ha valami nagy német filozof szívärványnál kerekébb és ragyogóbb rendszere belegajdította volna holmi metafizikai labirintusok végéremehetetlen örvényeiben soha sem lett volna belőle Darwin. Huxley is végig csavarogta diákéletét; a mi Martineaunk nem tartozott a „jobb“ diákok közé, s még sok más hasonlóról beszél az irott és élő kronika. Hanem persze: ami használ Péternek, az árthat Pálnak; sok gyomorhajos az avas-szalónától meggyógyul, mások

egészségesen is csömört kapnak tőle. A diáknak a lustálkodás is csak sorsválasztotta embereknek s csak különös — Anglián és Ámérián kívül másutt alig található — viszonyok között válik javára.

De hát én munkáról akarok írni, nem lustálkodásról. Oxford (meg Cambridge) a studensek és a profeszorok eidorádója: az egész munkaidő 6 hó 3 időszakra osztva. Mi ezen belül is élvezünk apró hétközi szüneteket, mert a prédikálás, kirándulások érdekében a szombatunk, vasárnapunk és hétfőnk mindig szabad. Mindamellet a szabad idő legalább a mi College-(Kalidzs)-unkban, nem jelent tétlen naplopást: a diákok majdnem kivétel nélkül érett és önkénytes szorgalommal s ámbitióból dolgoznak. Mi nálunk a szabad idő azt jelenti, a mi az igaz értelme, hogy sok van a tanulóra bizva.

Ez meg is látszik a studiumokon: egyik társam, ki most a második évet járja, könnyen olvassa a sziriák, héber és görög bibliaszöveget, sőt fordít (hogy hogyan, azt ő tudja, meg a tanítója) görögöt sziriákra és héberre; két másik fennakadás nélkül olvassa bárhol a héber és görög bibliát s meglehetősen tisztában van az egész új- és ó szövegség kritikájával. A papkisasszony is, kit nem rég választottak meg Leicesterbe (az első képzett nő lelkész Angliában s ezért neves egyéniség!) jó héber studens s kész perbe szállani bárkivel a Mózesi törvény tartalma s története felől.

Természetesen ily eredményeket oly rövid idő alatt csak egyoldalú s e miatt gyakran félszeg tanulmány útján lehet elérni; ennek aztán meg van a hatása az illető gondolkodásán: az egyik studens például úgy véli, hogy az, aki nem olvassa az ó-szövegséget eredetiben, az nem kellene, hogy lelkész lehessen. Legyen vigasztalásul példa az ellenkező felfogásból is: a Collegeunk vezető bizottságának egyik tagja szeretné kitörölve látni a tantárgyaink sorából a hébert a göröggel együtt s helyettök szívesen látna valami gyakorlatibb tárgyat, vagy alkotmány, vagy nemzetgazdaságtant.

György János.

Unitárius templom Hódmezővásárhelyen.

Unitárius nők, unitárius férfiak, kicsinyek és nagyok! Mindenkit érdekel, mindnyájan olvassátok el! Fordítsátok figyelmeteket az alföldre, mert a jövő itt is a mienk! Templomot akaruk építeni Hódmezővásárhelyen, a mozgalmat már meg is indítottuk. Forró óhajunk, hogy unitárius templom legyen a nagy magyar alföld ezen nagy városában is, melyben és a melynek környékén az uni-

tarizmus mind szélesebb és szélesebb körben terjed és szilárdul. Mint *a legtisztább vallás*, mindenütt rokonszenvvel és elismeréssel találkozik. Mintegy 15 községben több mint 2300 lélek hódol az unitarizmus örök igazságainak és bizonyára még nagyobb az a *névtelen sereg*, mely a Dávid Ferencz magasztos eszméit kebelében hordozza. Az alföldi unitarizmusnak góczpontja Hódmezővásárhely, hol csaknem 25 éves egyházközségünk van, mely ma már az előítéletek legyőzésével békés egyetértésben él a többi felekezetekkel.

Vallásunk szeretetétől indítatva, elhatároztuk, hogy annak örök igazsagai hirdetésére templomot építünk és ennek lehetősége eléréséért kéréssel fordultunk a városi tanácshoz alkalmas hely adományozása végett. A város közepén, nagyon szép helyen, a polg. fiuiskola és óvónőképző intézet melletti mintegy 600 □ ölnyi, több mint 10.000 K. értékű területet kértük, mely mostani imaházunktól alig 200 lépésnyire fekszik, melyet az ápril hó 13 án tartott városi közgyűlés egyhangulag engedett át ingyen egyházunknak és ezzel kedves óhajunk a megvalósulás felé közeledik. A városi tanács ezen igazán kegyes és meghálálhatlan jóságáért mindnyájunk elismerését és forró köszönetét érdemelte ki.

Általánosan eszközlendő gyűjtés útján óhajtjuk megszerezni a fölépítéshez szükséges összeget és nagy a reményünk, hogy az összes birtokosok és jóbarátok, nemesszívű és áldozatkész emberek készséggel állanak a lelkesülők táborába. A gyűjtés élén a Duna-Tiszaamenti egyh. kör két lelkes f. ü. gondnoka: Dr. Daniel Gábor v. b. t. t. országgyűlési képviselő és Kovács József téglagyáros, Józán Miklós esperes és Dr. Ormos Jenő hmvhelyi jogtanácsos afiai állanak, kik a kitűzött magasztos cél eléréséért minden lehetőséget elkövetnek, hogy rövid idő alatt Hódmezővásárhelyen is legyen unitárius templom. A gyűjtőívek legközelebb szétküldetnek és mindenkinek alkalma lesz hitét jó cselekedettel, áldozatkészséggel erősíteni.

Mint elismerésre és követésre méltó példát köszönettel jegezzük fel, hogy Kovács József f. ü. gondnok, kinek életével egyházközségünk történeti folyamata össze van növe s egyházunk gondjai, terhei az ő vállain nyugosznak: a templomépítési akcióban is mint egyházunk büszkesége, legelső helyen áll. A templomépítés előmozdítására 100.000 drb téglát, homokot és 1000 K. pénzt ajánlott fel. Istennek szent áldása legyen a mi nemeslelkű és áldozatkész f. ü. gondnokunkon és kedves családján.

Az ő példáján lelkesülve s az ősi unitárius erénynek: az áldozatkészségnak hódolva hozzátok fillériteket a magasztos cél oltára! A templomépítés és annak berendezése mindenkinek alkalmat ad arra, hogy nevét az egyház örökké fenntartsa. Templom-

maink mindenikében a térfiak áldozatkészsége mellett ott ragyog a nőké is; egyiké a szószéken, másiké az urasztalán, harmadiké az orgona homlokzatán. Az áldozatkészség bárminő megnyilatkozását örömmel és köszönettel fogadjuk. Tartson össze minket ne csak szent vallásunk köteléke: a szeretet, hanem a mi ezt koszoruzza: az áldozatkészség is.

Hódmezővásárhely, 1904 ápril hó.

Balázs András
unitárius lelkész.

Egy levélből.

A nyugdíjasok nyomorúságait eltüntetni nem lehet. A panaszt és a kérést, lehet ugyan figyelmen kívül hagyni, de a szólásszabadságot nem lehet megakadályozni. Ne tessék rossz néven venni, vagy alkalmatlanságnak tekinteni; mert látva most az olyan hivatalnokok elkeseredését, kiknek ezer, kétezer forint fizetések van, ugyanannyi nyugdíjban fognak részesülni, akkor ugy hiszem nem lehet okvetetlenkedésnek venni az unitárius papoktól is, ha felemelik szavukat a nyugdíj-törvény 15. §-sa ellen. Jó lesz tehát a sajtó útján szellőztetni, — a nagy fizetés mellett békétlenkedők megnyugtatóására, hogy lássák, vannak még mások is, kik náluknál kevesebb, koldustarisnyával határos, fizetésben, illetve nyugdíjban részesülnek öreg, munkaképtelen napjaikban.

A nyugdíjszabály alkotásánál egy csepp jóindulat vagy méltányosság nem mutatkozott a most nyugalmazottak iránt. De hogy miért ez az ellenszenv, ez érthetetlen. „904-ben 5%-kal emelkedik s ez az összeg rájuk nézve végleges“. Véghetetlen szerencsétlenség, hogy rájuk kívánnak takarékoskodni. Hiszen ne adjanak a Status pénztárából, vagy fungens papok által nevelt összeg kamatjából, hanem az államtól kapott, s a végett adott segélyből. Én azt a törvényt, nem tartom olyan érinthetlennak, a mely ne tőrje meg a hozzászólást, a jobbitást.*

M. Illye.

Szuhay János ny. unitár. lelkész.

* Kiadtuk ezeket az észrevételeket, de megjegyezzük, hogy államtól kapott segély a nyugdíj alapra rendelve nincsen. Az Egyh Fő Tanács intézkedése szerint tekintélyes összeggel gyarapodik a tőke. A multa tekintve az alap jövedelmének csekélységét abban találjuk, hogy az érdekelt belső emberek tiltakoztak a nagy összeg fizetése ellen, s abban is, hogy sokan nem akartak beállni az intézetbe sokan nem akartak fizetni.

Szerk.

Unitárius vörösbetűs napok Ámérikában.

IV. 1819-ben tartotta Channing Ellery Vilmos Baltimoreban az unitarizmusról azt a híres beszédet, a melyben Ámérikában az unitárius eszmék az unitárius név alatt legelőször tárgyalattak nyilvánosan. A beszédben oly hatalmas érvekkel van megdöntve az orthodox dogma, hogy senki sem tudta megvédelmezni. Ez a beszéd a modern unitarizmus alapvető profeciája. Bizonyítékai nyomatékosok és az egészét átlengő szellem tiszta és megnyerő.

V. 1821-ben alapították a Christian Register című hetilap, mely azóta az ámérikai unitarizmus fő szóvivője. Világosságot, enyhülést és lelkesedést teremtett mindenütt, a hol olvasták. Az unitárius írók, költők és szólokok eszméinek azóta állandó találkozó helye.

VI. 1825-ben szerveztették az Ámérikai Unitárius Társulat Gannett, Walker, Ware és mások buzgó támogatásával. Az unitárius egyházak egységének hű kifejezője, munkásságának állandó és áldozatkész támogatója. Az ámérikai egyházaknak felénél több az Á. U. Társulatnak köszöni létrejöttét.

Irodalom.

Kovács Albert irodalmi hagyatéka. Folyó évi február 4-én elhunyt kartársam és volt tanárom, Kovács Albert theologiai tanár özvegye mindjárt a temetés után egy lepecsételt csomagot adott át nekem. A csomagra az elhunyt sajátkezűleg a következő feliratot írta: »Ez a csomag az ujonnan átdolgozott Homiletika kézírata. Teljesen nyomda alá van készítve, sem hozzáadni, sem belőle elvenni egy betűt sem kell; s bár a stylusról szóló részletét szerettem volna még egyszer átnézni, de anélkül is egészen jól van és az egész egy jó könyv. Eredeti és önálló teljesen. Halálom után professzortársaim segítségével azonnal ki kell nyomtatni. Ezen az egyen kívül és még egy emlékiraton kívül semmi más kéziratom nincs sajtó alá elkészítve, tehát nem is szabad kinyomtatni egyet sem, hanem a kézikönyveim kéziratát el kell égetni. Lezártam 1902 december 31-én. Kovács Albertt s. k.

Elhunyt kartársam e végakarátát halálos ágyán élőszóval is megismételte s a nyomtatásra való felügyelettel engem bizott meg. Az ő végakarátát teljesítem tehát, mikor a Homiletika kinyomtatását a magyar közönségnek, az elhunyt volt tanítványainak, tisztelőinek és barátainak szíves tudomásukra hozom és pártoló figyelmébe ajánlom.

A könyv mintegy 14 - 15 ivre terjed s f. évi junius hónapban fog megjelenni. Előfizetési ára 3 korona bolti ára magasabb lesz. Az előfizetés f. évi junius 1-ig Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari nyomdatulajdonoshoz küldendő (Budapest, V., Akadémia bérháza). A tiszta jövedelem a Kovács-árvák segélyezésére fog fordíttatni. Budapest, 1904 márcz. 28. Szóts Farkas, theol. tanár.

Emlék-füzet a tordai unitárius templom újraalakítása alkalmából. Összeállította Lőrinczi Dénes lelkész. Tartalmazza az újított templom fölavatásán mondott beszédeket, a templom építésének történetét és Nagy Albert szép ódáját. A csinos könyv áttekinthető hű képet nyújt egyik legnagyobb egyházunk száz éves történelméről. Kívánatos, hogy mindenik egyházköztség a nyilvánosság előtt mutassa be multját! E füzet tartalmára még visszatérünk.

A beteg társadalom. Irta Ürmösi Kálmán szentgericzei lelkész. A D F, E. marosköri fiókjában tartott sok becses felolvasás egyik legjelesebbike Ürmösinek ez a munkája, éles megfigyeléssel, tüzetes indokolással adja elő nézeteit a társadalom betegségeiről: a fényűzésről, hűségese munkáról, a megelégedésről, a vallásos nevelésről és a hazai iparpártolásról. Jó lenne, ha a lelkészek módját találnák a felolvasás ismertetésének.

Egy mohamedan legenda.

Egy konstantinápolyi ujság a következő mohamedan legendát ujtja fel, mint nagyon időszerűt a balkáni jelenlegi viszonyra. »A mikor Mussa (Mózes) — így szól a legenda — Allahtól megkapta a törvénytáblákat és sulyuk alatt nagyon elfáradva czipelte azokat népének sátrai felé, egyszer csak megjelenik előtte Eblis, az ördög, a ki két nagyon megterhelt szamarat hajtott maga e őtt. »Segíts rajtam, szamárhajcsár, kiálta Mózes — hogy az Allah törvényeit az én népemhez vihessem.« »Nem lehet, — mondá az ördög — én becsesebb portékákat viszek vevőiknek.« Miféle jók lehetnek azok, a melyeket vevőik többre becsülhetnek az Isten adományánál és ki az, aki azokat megvásárolta?» kérdé Mózes. És az ördög felelé: »az egyik samár irigységet és gonoszságot és a másik hiábavalóságot viszen. Mindkettő a szerbeknek és bolgároknak van eladva.«

Hitbuzgóság munkája a Maroskörben 1902-ben

Izslóban Lörinczi György tanító iskolai czélra 4 k., Györfi György tanítói telken való javításokra adott fák értéke 8 k., Fekete József minden ünnepre urvacsorai kenyeret 4 k.

Kadlban: A dalegylet iskola részére csengetyüt 32 kor. — K. Nagy Gábor három izben, Szakács Ferencz egy izben urvacsorai kenyeret és bort 10 kor.

Iklandon: Filep Domokos és neje Boros Zsuzsánna minden ünnepre urvacsorai kenyeret és bort 10 kor. — Filep Margit konfirmáló növendék urasztali teritöt 30 k. — György Albertné Zöld Polixéna szószéktakarót 24 k — Egyesek isk. könyvtárra és isk. gyermekek karácsonfájára 24 k. 50 f. — Jótékonyczélú bálók jövedelme iskolai felszerelésre 68 k. 38. f.

Szabédon: Rédiger Gézáné minden ünnepre urvacsorai kenyeret 5 k.

Csókfalván: Faluvégi Gergely és neje Asztalos Juliánna két ünnepre, Szoboszlai György (bort is) és Benedek Jánosné Szabó Juliánna egy egy ünnepre urvacsorai kenyeret 10 k.

M. Szentkirályt: Nagy Zsigmond ünnepekre urvacsorai kenyeret és bort 2 k.

Maros-Vásárhelyt: Csongvay Lajos és neje Hajós Róza ünnepekre urvacsorai kenyeret és bort 10 k — A helyi takarékpénztár templom fentartásra 20 k. — Kis József kőfaragó a papi kúthoz kőcsatornát 6 k. — András Sándor napszámos harangra 1 k.

Fekete Gábor tiszteletbeli köri felügyelő gondnok két jó tanító jutalmazására, ezuttal kilenczedszer 30 k.

Csongvay Lajos köri felügyelő gondnok a köri egyházközségek konfirmáló növendékeinek emlékül adandó újtestamen tumokért ezuttal negyedszer 27 k. — Összesen 2324 k 53 f.

(Folyt. köv.)

Jótékonyság és buzgóság.

Az oklándi unitárius egyházközség a folyó évben újittatta meg tornyát és templomát. Kevés híján 1400 kor. költséget vont maga után. Megvalósítani csak az egyes hivek áldozatából lehetett, miután az egyházközség pénztára igen kevéssel tudott hozzájárulni. A közelebbi évek tetemes építkezése folytán ugyanis — 10 év alatt a papiház kivételével újra építették a belső emberi összes épületek — üresen állott a pénztár az év elején.

Miután a templom és torony állapota okvetlen javítást igényelt, az egyházközség közgyűlése márcziusban kimondotta, hogy a javítás ez évben végrehajtható. Miből...? A magtárból és a hivek jóakarataiból...! A magtár, a mely a megelőző évben önmagának is hajlékot emelt, mintegy 240 kor. költséggel, adott most is 400 koronát. Az egyházi főhatóság is adott a Berde-alapból 100 koronát. A többi összehozta a hivek buzgósága munkában és pénzben. Egyelőre önkéntes kötelező aláírással biztosított 676 korona. Igéreteiket a mai napig befizették: 20—20 koronát: Benedek Imréné sz. Simén Berta, özv. Derzsi Zsigmondné ev. ref., Pál Ferencz lelkész és neje Imets Róza.

A polgárdi-i unitárius egyházközség harmonium- és harang-alapjára tett kegyes adakozások. Lörincz Károly, Dancs Imre, Incze Tamás, Veress György, Incze György, Sebestyén Sámuel, Damokos József, Damokos Károly, Balog György, Tóth Pál, Barabás József, Nagy Sámuel, Dancs Dániel, Vancsa Mihály, Szabó Benjámin, Faluvégi András, Tüzes István, András Ferencz, Veress Jula, Tóth Sándor, László Ádám, Zsunkuj János, ifj. Tóth Dániel, Sebestyén Sándor, Veres Áron, Barabás Ferencz, Kárpáti Ignáczné, ifj. Nagy Mihály, Bencze György, Koncza András, Cserei Gyula, Fábíán Károly 20—20 fill. Ördög Ferencz, id. Kiss András, Bedőházi Lörincz, ifj. Lörincz Antal, Gelei Mihály, Szabó Sándor, Gelei Bálint, Voikuj András, id. Veres Sándor, Veres Bálint, ifj. Kiss András, id. Bokor Mihály, id. Szilvási János, Szabó József, özv. Veress Ferenczné, Szabó Károly, Költő Imre, Veress Sándor, ifj. Nagy Károly, id. Székely Mihály, ifj. Orbán László, Göncz Bálint 10—10 fill. Lörincz István, Nagy Rákhel 12—12 fill. Özv. Pilbát Józsefné 6 fill. Együtt 25 kor. 18 fill.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A főtiszt. püspök ur** Budapestre utazott ápril 27-én, hogy részt vegyen a Baldácsy-gyűlésen és a budapesti Dávid Ferencz-Egylet felolvasásán ápril 30-án d. u. 6 órakor.

— **Az unitárius egyházban** van: püspök 1, egyházi főgondnok 2, központi tisztviselő 10, esperes 9, egyházi felügyelő gondnok 21. Ebből tiszteletbeli a Küküllőkörben 3, a Maroskörben 1. Iskolai felügyelő gondnok 9. Felső- és középiskolai rendes tanár 22, egyházi tanácsos egyházi részről 41, világi részről 168, képviselő 34, külföldi tanácsos 10.

Az E. K. Tanácsnak van 33 tagja. Működik a központban 8 bizottság. Van 112 anyaegyház, 59 leányegyház, 104 rendes, 1 segédlelkész, 10.752 tanköteles, 34 felekezeti, 23 kösségi, 60 állami iskola, 39 felekezeti és 59 nem felekezeti tanító, 13 énekvezér. A lélekszám 73.561.

— **Homoródszentpálon** az Egyed Ferencz lelkész helyére ápril 20-án Ürmösi József polgárdi lelkészt választották meg. Ismerve az ifju lelkész szorgalmát, lelkes törekvését és papi talentumait, azt hisszük, hogy méltó utódban összpontosult a gyülekezet bizalma. Üdvözlét!

— **Uj pap.** Kelemen Sándor papjelöltet a főt. Püspök úr kinevezte Kórispatakra (Udvarhelymegye) r. lel-késszé. Május 1. napján fog beköszön-teni Kelemen Sándor és Kókössy Mi-hály IV. éves hallgatók a husvét előtti napokban, az E. K. Tanács engedélye alapján tettek szakvizsgálatot. Reméljük, hogy díszére fognak válni az unitárius papi karnak.

— **Gagyban** az új templom építése óta sem szünetel a buzgóság. Szentkirályi Ferencz őrnagy úr, ki a Szentkirályi birtokot megvásárolta, a tem-plom adóssága törlesztésére ajándéko-zott 100 koronát és egy temetőhelyet ígért. A gagy állami iskola helye el-csuszott s az épület t ketté kellett vágn. Uj helyről kell gondoskodni. A tárgyalások folynak. A gagy egyház jó vezetés alatt van s szépen halad.

— **Falusi mulatóhelyek.** E czim alatt Kozma Miklós a „Székely-Udvarhely“-ben sürgeti, hogy a falusi olvasó- és mulatóhelyiség olyan helyre építtessék, a hol az ifjuságnak játszókertje legyen, mert akkor elszokik a korcsmában időzéstől. Ezt a figyelemreméltó indítványt azzal egészítjük ki, hogy a községekben vagy a polgári, vagy az egyházi község gon-doskodják játszóketről, mert ezzel az áldozattal sokat segít az egyházi buzgó-ságon és előmozdítja az erkölcsi életet.

— **A tibeti biblia** a világ legna-gyobb bibliája 108 kötetből áll. Mindenik kötet 1000 lap. Az egész könyv 1083 darabból áll. Mindenik kötet súlya körülbelül 7 kiló. Mindenik könyv magassága 24 hüvelyk, széles-sége és vastagsága 8 hüvelyk. E könyv-ben nagyobbára kínai nyelvből készült

fordítások és sanskrit művek foglal-tatnak. Tibetben csaknem minden kolostornak van egy teljes példánya.

Szavazzunk! Az unitárius Közlöny olvasóit föl hívjuk, szavazzanak erre a 2 kérdésre: 1. Melyik 12 eseményt tartja legnevezetesebbnek a magyar unitárius egyház történelmében? 2. Melyik 12 nem élő unitárius tett legtöbb szolgálatot az egyháznak? Minden szavazó indokolja szavazatát egy-két szóval. A szavazatok május 15-ig küldendők be. Kérünk mindenkit érdeklődjék, egyházunk multja iránt. A beérkezett szavazatokat a D. F. E. iro-dalmi bizottsága fogja számba venni. Az eredményről olvasóinkat értesíteni fogjuk. A szavazatok már megindultak, de né-mely kérdésre két névvel is felelnek. Kér-jük sziveskedjenek a szavazók határozottan és csak egyegy eseményre és névre szavazni.

— **Kovács Miklos** Kolozsvár városi alszámvevő, h. vizvezetési felügyelő és szolgálaton kívüli m. kir. honvéd főhadnagy életének 38-ik évében ápril hó 3-án elhunyt.

Filep Domokos iklandi birtokos, a D. F. E.-nek buzgó tagja, élete 69 ik évében ápril 26-án elhunyt. Fia vadídi Filep Gyula és számos unoka gyá-szolja.

— **Az unitárius egyházi és iskolai tiszti czím- és névtár** új kiadása meg-jelent az új titkár Végh Mihály gon-dos szerkesztésében.

Hasznos szolgálatot tesz, aki az unitárius papnövendékek könyv-tárát az unitárius szószer-kevel, énekes könyvünk régi kiadásá-val megajándékozza.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Budapesti Dávid F. Egyletben a szokott helyen fölolvast Józán Miklós esperes.

— **A budapesti Dávid Ferencz-Egyletben** márcz 12 ikén este 6 órakor volt az e havi felolvasó ülés. A felolvasást Mahler Ede egyetemi magán tanár tar-totta. Mahler Ede nagy hatással és igaz rokonérzettel foglalkozik a Babylonia és

Biblia kérdésével. Hely czimen nagyszabásu tanulmányt olvasott fel az Urániában, mely gazdagon illusztrálva meg is jelent. Egyletünk körében „Régi kultúra újabb kutatások nyomán“ czimen olvasott fel e tárgyról nagyon szellemesen megirt tanulmányt. Egyes részleteket a tárgy megvilágítására fel is olvasott magyar fordításban és úgy magyarázatával, mint a

felolvasott idézetekkel világosan bebonyitotta, hogy a bibliának alapját képezték a mostan fölfedezett iratok. Gyöngyösi Erzsi Schiller „A buvár“ című költeményét szavalta Dóczy Lajos szép foidításában, Halmágyi Annuska pedig mély érzéssel énekelte Marchesi Imáját és Gounod Fohászáét. Imát Józán Miklós esperes mondott a tőle megszokott ihletéssel. A jól sikerült felolvasást, melyen számosan vettek részt, Krausz Gusztáv Orgonaábrándja nyitotta meg és zárta be.

A nyári tanítás nemes és fontos ügyére fölhevítjük a lelkesz urak figyelmét. A legmelegebben ajánljuk, készítse nek tervet és dolgozzák ki a tanításokat a falusi igényeknek megfelelően. 12—16 éves ifjak volnának a nyári v. iskola rendes tanulói. Szerintünk czélszerű volna egy négy éves cursust beindítani, melyben I. évi tárgy: Biblia ismeretetés. (Segédkönyvek: Józán fölfogas a bibliáról és Palesztina Jézus korában, Carpenter—Derzsi.) II. évi: Egyház történelem, főtekintettel az unitárius egyház tört.-re. (Segédkönyv: Unitárius kis tükör, tankönyv, az unitárius kollegium irásban és képekben.) III. Erkölcsei elvek, főtekintettel Jézus erkölcsi tanítására. (Olvasandó a bibliából a hegyi beszéd és a Jézus példázatai. Záradékol 2—3 tanításon a társadalmi szokások és szabályok. IV. Egyházi szertartások és egyházszervezet ismertetése.

A fiók-egyletekhez a központi választmány számos kérdést intézett volt a közgyűlés határozatából. Ezen a helyen is kérjük az elnök és titkár urakat a válaszok megadására.

A: egylet pénztárába f é. márcz. 21-től ápr. 26-ig rendes tagság díjat fizettek: Létay László, Gál Ambrus Temesvár 1904-re, Kovács Gábor Szilágycseh 903—904-re, Raffay András Abrudbánya 902—906-ra, Cseh Gábor Bethlen 903—904-re, Székely Benedekné Retteg 904-re, Deák József Alsóboldogasszonyfalva 902—904 re, Palatka Domokos Kolozsvár, Dézsi Gábor Nagyajta, Barabás Dénes Paks 904 re, Fuchs Béla M.-Lápos 1900—1903-ra, Benke Elek 903—904-re.

Előfizetői díjat fizettek: Gál Ferencz Verespatak 902-re, Benedek Sándor Brassó 903-ra.

A maroskőri fiók e. pénztárába fizettek: Tób Zsigmond Jobbágyfalva 98—902-re, Tóth Károly Szentlászló 903, Pálfi Mihály Marosvásárhely 903—904-re, Vas Lajos Nyomát, Máté Lajos Adorján, Török Elek Ny.-Gálfalva 903-ra. Pethő Mózes Nyomát 902—903-ra, Filep Domokos Ikland 903, Balog János Jobbágyfalva 901—902-re, Rédiger Géza Szabéd 903-ra, Álgya János Marosvásárhely 903—904-re, Szabó Sándorné Ny.-Szentmárton 903-ra. Tály Györgyné M.-Vécs 902—903-ra, Vass Lajos Nyomát, Klein Izidor Szabéd 904-re.

Az udvarhelykőri fiók-egylet pénztárába fizettek (folytatás és vége): Kiss Vilma, Kisgyörgy Sándor, Kisgyörgy Sándorné Kisgyörgy Zsuzsa, Egyházközség, Máthé János, Máthé Jánosné Vargyas, Pál Miklós Arad, Benedek Imréné, Pál Jánosné, Bedő József, Pál Ferencz, Pál Ferenczné, Pollák Ignác, Deák Lajos, Bekő Mihály, Sándor Márton, Egyházközség, Egyed Albert Okland 904-re, Deák Lajos Sz.-Udvarhely, Szabó Mózes, Török József H. Szentpál, Márkos András H.-Jánosfalva, Mezei Domokos H.-Jánosfalva, Péter József Zsombor, Olvasókör H.-Karácsonyfalva, Zappé Béla Okland 903-ra, Sándor Apollónia H.-Szt. Pál 905-re, Tarcsafalvi Albert, Tarcsafalvi Albertné, Sándor Mariska és Önképzőkör Vargyas, Gidófalvi Benedekné Okland, Vas Mózes Városfalva 904-re. Kolozsvár, 1904, márcz.

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek Egy asszonyságnak. Nságos asszonynak föltűnt, hogy a D. F. Egylet fillérekhez folyamodik, s talán terhére is van, hogy 10—20 fillérből olyan nagy dolgot csinálunk. Ne csodálkozzék a nságos asszony, hanem vegye tudomásul, hogy bizony nagy a szegénység közöttünk, an. yira, hogy még a gazdagok is szegények, főleg ha a szívök üres. A ki 20 fillért ad, nem épít tornyot, de fölébreszti a másik vagy a harmadik